

27.3.2002

1993/4/00

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Esittelijäneuvos Henrik Åström

OPETTAJAN KIELENKÄYTTÖ

1 KIRJOITUS

A arvostelee eduskunnan oikeusasiamiehelle 5.9.2000 osoittamassaan kantelukirjoituksessa Forssan kaupungin sivistystoimen ja Talsoilan ala-asteen rehtorin sekä muiden opettajien menettelyä oppilaiden kurinpittoa yms. koskevassa asiassa.

Kantelija pyytää oikeusasiamiestä selvittämään:

- onko koulun rehtorin ja eräiden opettajien käyttämä oppilaiden pahoinpiteleminen rangaistusmenetelmänä lainmukainen,
- onko kaupunginhallitus velvollinen ryhtymään kurinpidollisiin toimiin opettajaa vastaan, jonka on todettu syyllistyneen oppilaan lievään pahoinpitelyyn,
- ovatko koulun opettajien suorittamat oppilaiden uskoon käännättämiset sopusoinnussa opetustoimen lainsäädännön ja koulun opetussuunnitelman kanssa sekä
- pakotettiin hän siirtymään työpaikastaan ja asetettiin hän huonoon valoon.

2 SELVITYS

Opetusministeriö antoi 1.12.2000 lausunnon kirjoituksen johdosta. Lausuntoon liitettiin Forssan kaupungin 21.11.2000 asiassa antama selvitys. Forssan kaupungin toimittamiin asiakirjoihin sisältyivät kaupungin koulutuslautakunnan puheenjohtajan --- kaupungin sivistystoimenjohtajan B:n ja Talsoilan koulun rehtorin C:n kantelukirjoituksesta antamat selvitykset.

A antoi 1.3.2001 selvityksen johdosta vastineensa, johon hän liitti jäljennöksen Julkisen sanan neuvoston päätöksestä 30.11.2000. Forssan kaupungin kaupunginsihteeri --- toimitti 12.2.2002 jäljennöksen kaupunginhallituksen 6.11.2000 pitämän kokouksen pöytäkirjasta ja otteen kaupungin virkasäännöstä sekä antoi puhelimitse asiassa tietoja.

Forssan kaupungin sivistystoimenjohtaja B toi 15.2.2000 puhelimitse lisätietoja asiassa. Forssan kaupungin sivistystoimenjohtaja --- toimitti 15.2.2002 jäljennöksen Forssan kaupungin perus- ja lukiokoulutuksen toimialasäännöstä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen kirjaamo toimitti 15.2.2001 jäljennöksen lääninhallituksen A:n kantelun johdosta 17.12.2001 antamasta päätöksestä (ESLH-2001-09818/op-13).

Forssan kaupunginhallitus toimitti 13.3.2002 lisäselvityksen asiassa.
Jäljennökset asiassa hankitusta lisäselvityksestä liitetään tähän päätökseen.

3 RATKAISU

3.1 Lainsäädäntö

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Perusopetuslain (628/1998) 29 §:n mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Kurinpito- ja ojentamiskeinot

Perusopetuslain 36 §:n mukaan voidaan oppilasta, joka rikkoo järjestystä, menettelee vilpillisesti tai käyttäytyy muuten epäasiallisesti rangaista kurinpidollisesti. Kurinpitorangaistuksia ovat kirjallinen varoitus ja oppilaan erottaminen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokasta oppitunnin jäljellä olevaksi ajaksi. Epäasiallisesti käyttäytyvä oppilas voidaan määrätä enintään kahden tunnin jälki-istuntoon. Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä enintään tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään.

Perusopetuslaissa ei ole säädetty muista kurinpito- ja ojentamiskeinoista. Oppilaiden ruumiillinen kuritus ei siis ole sallittua.

Opettajan velvollisuudet

Opettajan velvollisuudet ja vastuu tehtävänsä hoitamisessa määräytyvät muun muassa valtion virkamieslain (750/94), kuntalain (365/1995), opetustoimen lainsäädännön, kunnallisen palvelussuhdeturvasta annetun lain (484/1996) sekä asianomaisen kunnan virkasäännön mukaan.

Forssan kaupungin voimassa olevan (tullut voimaan 1.1.1997) virkasäännön 12 § sisältää yleismääräyksen viranhaltijan velvollisuuksista. Virkasäännöksen sanotun määräyksen mukaan viranhaltijan on suoritettava virkaan kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä. Hänen on vältettävä kaikkea, mikä on ristiriidassa tasapuolisuuden tai hänen asemassaan olevalta viranhaltijalta kohtuuden mukaan vaadittavan menettelyn kanssa tai on kaupungin edun vastaista.

Forssan kaupungin perus- ja lukiokoulutuksen toimialasäännössä (hyväksytty kaupunginhallituksessa 1.7.1999) määritellään lähemmin koulutuksen toimialajohtajan, rehtorin ja opettajakunnan tehtävät.

Perusopetuslain 15 §:ssä säädetään opetussuunnitelman hyväksymisestä. Opettajien velvollisuute-

na on muun ohella noudattaa opetuksessaan hyväksytyä opetussuunnitelmaa. Opetushallitus hyväksyi 1994 valtakunnallisten peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. Niiden mukaan uskonnon opetuksessa on kunnioitettava oppilaiden ja heidän vanhempiensa uskonnollista vakaumusta. Kaikessa uskontokuntasidonnaisessa uskonnon opetuksessa kunnioitetaan oppilaita vapaina ja totuuteen pyrkivinä ihmisinä.

Virkojen perustaminen ja lakkautuminen, viranhaltijan siirtäminen toiseen virkaan

Rehtorin ja opettajien virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta päätetään kuntalain mukaisesti kunnanpäätöksillä. Opettajan sijoituspaikka voidaan työnantajan päätöksellä, viranhaltijaa kuultua, muuttaa. Kuntalain 44 b § ja Forssan kaupungin virkasäännön 15 § sisältävät määräykset viranhaltijan siirtämisestä toiseen virkaan.

Opetustoimen valvonta

Kunnan työnantajana ja perusopetuksen järjestäjänä tulee kuntalain ja opetustoimesta annetun lainsäädännön mukaan valvoa ja ohjata viranhaltijoitaan sekä puuttua lainvastaiseen tai muutoin epäasialliseen menettelyyn tai käyttäytymiseen. Rehtori toimii työnantajan edustajana koulutasolla.

Kunta päättää, mitä keinoja se työnantaja-asemassaan käyttää, jos viranhaltija voidaan katsoa toimineen vastoin virkavelvollisuuksiaan tai laiminlyöneen niitä. Kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain 6 ja 11 §:ssä säädetään viranhaltijan irtisanomisesta ja virkasuhteen purkamisesta. Kuntalain 45 § ja Forssan kaupungin virkasääntö 22 § sisältävät määräykset varoituksen antamisesta viranhaltijalle.

Viranhaltijan säännösten vastainen menettely voidaan saattaa myös virkarikos- tai muuna rikosasiaan yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Vaikka viranhaltija jätettäisiin tuomioistuimessa tuomitsematta tai syyte jätettäisiin nostamatta, kuntatyönantaja voi, jos viranhaltijan teko tai laiminlyönti on moitittava, käyttää lainsäädännössä mainittuja keinoja viranhaltijaa kohtaan.

3.2

Selvitys

Kurinpito- ja ojentamiskeinot Talsoilan koulussa

Forssan kaupunginhallituksen antaman lausunnon mukaan kantelija on oppilaiden pahoinpitelystä esittämiensä väitteiden tueksi yksilöinyt ainoastaan tapauksen, josta syyttäjä on tehnyt syyttämättä-jättämisspätöksen. Muita oppilaiden pahoinpitelytapauksia ei ole tullut kaupunginhallituksen tietoon. Kaupunginhallituksen lausunto perustuu sivistystoimenjohtaja B:n ja Talsoilan koulun rehtorin C:n antamiin selvityksiin.

Sivistystoimenjohtaja B viittaa selvityksessään kaupunginhallitukselle laatimaansa muistioon kuulemistilaisuudesta 6.6.2000, jonka hän oli järjestänyt sen johdosta, että D oli 30.5.2000 tehnyt valituksen kaupungin koulutuslautakunnalle rehtori C:n käyttäytymisestä 25.5.2000 Talsoilan koulun kuvaamataidon opetuksen aikana. D väitti valituksessaan C:n käyttäytyneen väkivaltaisesti D:n poikaa E:tä kohtaan sekä käyttäneen sopimatonta kieltä poikaa kohtaan ko. tilaisuudessa.

B:n mukaan em. kuulemis- ja neuvottelutilaisuuteen 6.6.2000 osallistuneiden yksimielinen näkemys oli, ettei rehtori eikä luokassa ollut toinenkaan opettaja ollut syyllistynyt oppilaan pahoinpitelyyn tai simputtamiseen kyseisessä tilaisuudessa. B kertoo selvityksessään rehtori C:n kuitenkin myöntäneen käyttäneensä tilaisuudessa ilmaisua "Ooks sä vähän pimee" rauhoittaessaan oppilasta.

Rehtori C kiistää omassa selvityksessään kantelussa esitetyn väitteen Talsoilan koulussa käytetyistä fyysisistä rankaisumenetelmistä. C ei kommentoi kantelukirjoituksen em. liitekirjoituksessa esitettyjä väitteitä hänen epäasiallisesta kielenkäytöstään.

Syyttämättä jätetyn lievän pahoinpitelytapauksen käsittely kaupungin luottamuselimissä

Forssan kaupunginhallituksen antaman lausunnon sekä Forssan kaupunginkansliasta saadun lisäselvityksen mukaan koulutuslautakunta on 29.8.2000 pitämässään kokouksessaan päättänyt kuulla asianomaista opettajaa asian johdosta. Koulutuslautakunta on kokouksessaan 27.9.2000 hyväksynyt sivistystoimenjohtajan ehdotuksen koulutuslautakunnan päätösehdotukseksi kaupunginhallitukselle. Kaupunginhallitus on kokouksessaan 6.11.2000 päättänyt jättää asian pöydälle lisäselvityksiä varten.

Forssan kaupunginhallituksen antaman lisäselvityksen mukaan kaupunginhallitus käsitteli 13.3.2002 uudelleen edellä tarkoitetun, 6.11.2000 pöydälle jättämänsä asian. Kaupunginhallitus päätti, ettei opettajan menettely anna aiheutta kaupungin toimenpiteisiin.

Uskoon käännäminen

Forssan kaupunginhallitus viittaa lausunnossaan sivistystoimenjohtaja B:n laatimaan muistion 23.5.2000, jossa hän oli mm. raportoinut havaintonsa kartoituksesta, jonka hän oli keväällä 2000 tehnyt Talsoilan ala-asteen henkilösuhteista ja toimintatavoista. Kartoitus käsitti mm. koulun tunnustuksellisen opetuksen, opettajien rukouspiirin toiminnan sekä koulussa vallitsevan suvaitsevuuden arvioinnin. Kaupunginhallitus toteaa, että sivistystoimenjohtaja ei voinut todeta opettajien uskonnollisuuden vaikuttaneen säännösten vastaisesti uskonnon tai muiden aineiden opetukseen.

Sivistystoimenjohtaja B toteaa itse selvityksessään, että kartoituksen yhteydessä pidetyissä haastatteluissa ilmeni, että koulun opettajakunnassa oli muihin kaupungin peruskouluihin verrattuna hieman enemmän uskonnollisen elämäntavon omaavia henkilöitä. Tämä ei hänen käsityksensä mukaan kuitenkaan vaikuttanut koulun opetuksen tavoitteisiin, sisältöihin, pedagogisiin ratkaisuihin tai arviointikäytänteisiin.

Rehtori C toteaa, että kantelija ei ole maininnut esimerkkitapauksia, joissa oppilaita olisi käännetty uskoon tai uskontoa olisi käytetty opetuksessa ohjeiden vastaisesti.

Siirtäminen toiseen tehtävään ja asettaminen huonoon valoon

Forssan kaupunginhallituksen ja sivistystoimenjohtaja B:n lausunnon ja selvityksen mukaan kantelija oli allekirjoittanut hänen palvelussuhteitaan koskeneesta neuvottelukokouksesta 30.5.2000 laaditun

pöytäkirjan ja toimittanut 31.5.2000 sivistystoimenjohtajalle kirjallisen vastauksen, jonka mukaan hän hyväksyi ehdotuksen hänen siirtymisestään toiseen kouluun.

Etelä-Suomen lääninhallitus on päätöksessään 17.12.2001 A:n lääninhallitukselle 14.11.2001 osoittaman kantelun johdosta käsitellyt A:n väitteen siitä, että sivistystoimenjohtaja B olisi asettanut hänet huonoon valoon kun kysymystä hänen siirtämisestään toiseen kouluun käsiteltiin. Lääninhallituksen päätöksen mukaan asiaa koskevassa selvityksessä ei tullut esille aihetta lääninhallituksen taholta puuttua asiaan.

3.3

Arviointia

Kurinpito- ja ojentamiskeinot Talsoilan koulussa

Asiassa hankitusta selvityksestä ei käy käsitykseni mukaan ilmi, että Talsoilan koulussa olisi kantelussa tarkoitettussa asiassa käytetty kurinpitokeinoja, jotka eivät olisi perustuneet lakiin, lukuun ottamatta syyttämättä jätettyä lievää pahoinpitelytapausta.

Sen sijaan on käynyt selville, että Talsoilan koulun rehtori C on myöntänyt sivistystoimenjohtaja B:lle puhutelleensa koulun oppilasta E:tä kuvaamataidonluokassa 25.5.2000 käyttämällä ilmaisua " Ooks sä vähän pimee ".

Opettajan tulee opetus- ja kasvatustyössään olla tasapuolinen ja käyttäytyä tehtävänä edellyttämällä tavalla. Tämä koskee luonnollisesti myös opettajan kielenkäyttöä.

Pidän C:n käyttämää ilmaisua koulun oppilaasta sekä loukkaavana että epäasiallisena. Rehtori C rikkoi menettelyllään Forssan kaupungin virkasäännön 12 §:n määräystä, jonka mukaan virkamiehen on vältettävä kaikkea, mikä on ristiriidassa tasapuolisuuden tai hänen asemassaan olevalta viranhaltijalta kohtuuden mukaan vaadittavan menettelyn kanssa.

Syyttämättä jätetyn asian käsittely kaupunginhallituksessa

Asiassa hankitun selvityksen ja lisäselvityksen mukaan kysymys Talsoilan koulun opettajan oppilaaseensa kohdistamasta ruumiillisesta kurinpidosta tuli vireille Forssan kaupungin koulutuslautakunnassa 29.8.2000. Koulutuslautakunta teki 27.9.2000 ehdotuksensa kaupunginhallitukselle. Kaupunginhallitus käsitteli koulutuslautakunnan ehdotusta 6.11.2000 ja päätti lykätä asian käsittelyn lisäselvityksiä varten. Kaupunginhallitus käsitteli 13.3.2002 uudestaan kysymyksen ja päätti, ettei asia anna aihetta kaupungin toimenpiteisiin.

Totean, että kaupunginhallitus on selvittänyt ja ratkaissut edellä mainitun asia sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että kaupunginhallitus olisi ylittänyt harkintavaltansa tai muuten käyttänyt sitä väärin taikka että asian käsittelyssä olisi menetelty lainvastaisesti tai virkavelvollisuuksia laiminlyöden.

Kantelun muut väitteet

Mitä tulee väitteisiin koulutuslautakunnan puheenjohtajan laiminlyömisestä puuttua hänen tiedossaanoleviin oppilaiden pahoinpitelyihin, Talsoilan koulun opettajien suorittamasta oppilaiden uskoon käännättämisestä sekä kantelijan työpaikan siirrosta, katson, että asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä opettajien menetelleen lainvastaisesti tai laiminlyöneen virkavelvollisuuksiaan.

Mitä tulee väitteeseen sivistystoimenjohtaja B:n menettelystä, joka koski kantelijan asettamista huonoon valoon, totean, että Etelä-Suomen lääninhallitus on A:n pyynnöstä eri yhteydessä selvittänyt ja ratkaissut asian 17.12.2001 antamallaan päätöksellä. Lääninhallitus on käsitellyt asian sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että se olisi ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin taikka että asian käsittelyssä olisi menetelty lainvastaisesti tai virkavelvollisuuksia laiminlyöden.

4

TOIMENPITEET

Kiinnitän vastaisen varalle rehtori C:n huomiota Forssan kaupungin virkasäännön 12 §:n noudattamiseen lähettämällä hänelle tiedoksi jäljennöksen tästä päätöksestä siitä ilmenevässä tarkoituksessa.

Asia ei anna aihetta puoleltani enempään.